

Korraldatud olmejäätmete vedu 1998-2013

Peeter Eek

*Keskkonnaministeerium
Jäätmeosakonna juhataja*

**13. Veebruar, 2013
Tallinn**

KESKKONNAMINISTEERIUM

Korraldatud olmejäätmete veo (KOJV) taustast

JäätS **1998-2004** sisaldas KOJV põhimõtet, de facto vabatahtlikuse alusel, perioodil üksikuid rakendusi (Haapsalu linn jt)

2002 Üleriigiline jäätmekava: üks eesmärkidest „siduda võimalikult palju jäätmetekitajaid (majapidamisi) jäätmekogumissüsteemiga

Statistikameti uuringu alusel oli **2001** a väljaspool kogumissüsteemi **21 %** elanikonnast, st **ca 280 tuh** elaniku ehk **ca 120 tuh** leibkonda...

Tulemus: massiivne prügistamine, kodune J-põletus jms,
kaudselt TeemeÄra2008

Jäätmeseadus 2004

KOJV sisseviimine kohustuslikuna üle 1500 el KOV-dele

Põhialused:

- KOV moodustab piirkonna(d) algselt kuni 10 tuh el, hiljem kuni 30 tuh el,
- KOV kehtestab tehnilised tingimused (kogumismahuti suuruse ja tüübi, liigitikogumise nõuded jms)
- korraldab hanke, võitjaga sõlmib algselt kuni 3 a, hiljem kuni 5 a ainuõiguse lepingu jäätmete kogumiseks
- KOV Jäätmevaldajate registrisse kantutel üldisena kohustus liituda süsteemiga,
- teenuse hinnad KOV ja J-vedaja lepingus fikseeritud

KOJV rakendus 2005-2007

KOV-de vastuseis, selle peamised põhjused:

- 1) Uus tööülesanne, praktika puudumine, kohati pädevuse puudumine
- 2) varem väljaspool olnud J-valdajate emotsionaalne pahameel **liitumiskohustuse** suhtes
- 3) palju kohtuvaidlusi J-vedajatega

Siiski rakendus suuremas osas KOV-des, alates 2007 'muutus protsess isevooleks' – põhjuseks eelkõige see, et kui naabruses rakendus KOJV ja hinnad fikseeriti reeglina 'madalamal tasemel', siis nn 'vabaturul' hinnad tõusid. Lisaks Saastetasu tagasi-suunamise sidumine KOJV-ga jne

=> **ka varem KOJV vastustanud said aru, et tegelikult on selle rakendamine nende endi KOV-i (elanike) huvides**

KOJV ja KOVde koostöö

Kesk-Eesti J-hoolduskeskuse ettepanekul lisatakse 2007 JäätS-i säte, mille kohaselt saab KOJV rakendada nii, et 'J-valdaja maksab kõik teenustasud otse KOV-le või selle koostööstruktuurile, mitte J-vedajale' (seega J-vedajal on 1 klient, so KOV).

- seda ei julge rakendada isegi ettepaneku esitajad
- huvi tekib Tallinnas ja Harjumaal alles 2010+
- tegelik rakendus TLN-s 2013, äge kriitika 'hindade läbipaistmatuse' jms põhjustel

KOJV rakendamine on stimuleerinud KOVde koostööd 'ainult mõnevõrra', vähemalt hangete ühise korralduse näitel, üheks parimaks võiks pidada Valgamaa KOVde ühist tegevust

Laiemat KOVde koostööd (sarnaselt Läti, Leedu, Põhjamaade, Kesk-Euroopa maade jt-ga) **ei kaasnenud** – seda eriti üldiste korralduslike meetmete nagu J-kavad, J-eeskirjad, jäätmenõustamine, liigitikogumist soodustavad teenusepaketid jms korraldamisel.

KOJV rakendus 2008-2013

Palju kohtuvaidlusi, kuna hangetel rakendatakse väga erinevaid üldtingimusi, hindamise mudeleid jms

Kohtuvaidluste kaudu on saanud paljud asjad ka selgemaks, sh ristsubsideerimise lubatavus jm

Paljude hangete lepingud 'pikendatakse' otsustuse korras

JäätS muutmisel 2010 palju detailide muudatusi KOJVga seoses, 2011 üleminek Riigihangete süsteemile, esmased vaidlused RH vaidluskomisjonis.

KOV katsed hakata rakendama '**kahetasandilisi hankeid**' – seda vastustavad J-vedajad raevukalt, praeguseks eelotsuse taotlusena EL kohtus

KOJVga kaasnenud mõjud

Kogumissüsteemiga liitumine: väljaspool kogumissüsteemi oli 2001 a 21 % elanikkonnast, 2012 a aga 5 % - vahe ca 16 %, st 208 tuh el, ehk ca 90 tuh majapidamist (leibkonda)

- **prügistamine** on selgelt vähenenud, selles KOJV oluline, kuigi mitte ainus panustaja
- **teenuse hinnad** on tulnud alla - sageli baaspakett alla 2 €/kuus, keskmine 3-5 €/kuus
- **mõju liigitikogumisele** kahetine:
 - a) teatud osa elanikkonnast 'keeldub sortimast', kui peavad maksma segaJ-te eest fikseeritud summa,
 - b) teisalt toonud majade juurde palju liigitikogumise konteinereid, aidanud vähendada motiive segaJ-te toomiseks pakendikonteineritesse jne.

KOJV jäätmevedajate vaatekohast

J-vedajad on KOJV süsteemi **vastustanud algusest peale**, nende väitel on see:

- konkurentsi piirav
- alapakkumiste tulemusena vähendanud J-ettevõtete majanduslikku olukorda (kasumlikust), mõned turuosalised lõpetanud pankrotiga

Oluline väide: 'praeguseks jäänud vaid **3** jäätmevedajat (hangetel osalejat), aga algul oli **18**'

Siiski - turu koondumine algas kahtlemata erastamisest

- oluline tõuge koondumisele oli kuni 2009 a juulini nn kohalike prügilate sulgemine
- koondumisele on tugevat mõju avaldanud ka muudes sektorites toimuv (eelkõige pakendi- ja ohtlike jäätmete, ehitus-lammutusJ-te käitluses jms toimuv) – alles on jäänud vaid 'laia profiiliga' ja üle-Eesti toimetavad ettevõtted

KESKKONNAMINISTEERIUM

Turu koondumise põhjuseid detailsemalt pole uuritud

Vaade kõrvale – mujal EL-s

EL Komisjoni (DG ENV) esindajate hinnangul siiani valdav (ca **60 %** olmeJ-te kogumisest) on nn '**majasisese tehingu mudel**' st KOV oma ettevõtte, sisuliselt 'suletud turg' (Eestis pole olnud lahenduseks alates 1990-date algusest, välistatud 2004-2010, kui hanked KonkS alusel, aga eraldi sättega ka 2011 alates RHS alusel)

- **valdav** lahendus on **KOVde konkursid ja nende kaudu teenuse osutamine sh valdav KOV J-keskuse mudel** (KOV määrab ja kogub ise teenustasud)

- '**Vabaturu mudel**' (st turul mitu vedajat, hinnad ei ole fikseeritud jms) – kasutatakse väga piiratud ulatuses

- levimas on olmejätmete üldmõiste jagamine majapidamises tekkinud ja muudeks olmeJ-ks (edasi ka KOV õiguste-kohustuste piiritlemine majapidamisjätmetega) – KOVdele teenuse korraldamine hangete kaudu on siiski üldine

Kuhu edasi, KOJV?

Jäätmekäitlejate Liit ja Konkurentsiamet on 2012 sügisel esitanud kriitika, milles senisel KOJV korraldusel nähakse 'vähe eeliseid ja palju puudusi'

KKM esitab 2013 kevadel JäätS muutmise eelnõu kontseptsiooni, mille põhimuudatusteks on 'loobumine hangetest ja fikseeritud hindadest (lisaks kaotavad aluse KOV-de J-keskuse mudel ja küsimusena 2-tasandilised hanked)

KOV uuel kujul

KOV kehtestab 'üldised tehnilised tingimused vedajatele', kõik neile vastavad vedajad registreeritakse

Kõik registreeritud võivad KOV määratud piirkonnas teenust pakkuda vabalt, J-valdajatel vabadus valida teenusepakkuja

Teenuse tehnilised tingimused (mahuti suurus, liigitikogumine, veosagedus) on ette antud

KOV jätkab J-valdajate registri pidamist, samuti kõikide teenusepakkujate muudatuste registreerimist

Kuidas hoida ülal liigitikogumist? - ainuke viis anda KOVdele õigus ette määrata liigitikogutud Jäätmete kogumise hinna suhe segaJ-te hinda (näit vanapaber kuni 20 %, bioJ.-d 50 % jne segaJ-te hinnast sama mahu juures)

Tõe kriteerium on praktika

Küsimused, millele edasine rakendus peab andma vastuseid:

Kas uus mudel töötab ka maapiirkondades?

Mis juhtub teenustasudega, eriti ääremaadel?

Kas 'vabaturg' toob juurde turuosalisi (või on see ääremaadel KOVdele ainus viis kuidagi hindu kontrolli all hoida?)

Kuipalju tuleb KOV-de juurde tööd teenuspakkujate vahetuse tõttu?

Kas J-valdajale on kohustusliku liitumise olukorras vahetus 'vabadus valida teenusepakkujat, kuid teenus kõrgema hinnaga' eelistatud senisele 'vastupidisele' olukorrale?

Kuidas õnnestub tagada kogumissüsteemiga liitumise taseme säilitamine?

Täna tähelepanu eest!

KESKKONNAMINISTERIUM